

Lapsi ja netin pornografia

Ohjeita lapsen kanssa keskusteluun

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Onni löytyy arjesta.

Julkaisija:

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Käsikirjoitus:

MLL:n Lasten ja nuorten puhelimen ja netin työryhmä

Ulkoasu:

Hahmo

Taitto:

Iida Niiniranta

Valokuvat:

Colourbox

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on avoin valtakunnallinen kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. MLL:n keskusjärjestön jäseniä ovat 10 piirijärjestöä sekä 558 paikallisyhdistystä, joilla on yhteensä yli 93 000 jäsentä.

MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia tarjoamalla vertaistukea ja luomalla osallistumismahdollisuuksia eri elämäntilanteissa. Liitto myös kouluttaa, tekee selvityksiä ja tuottaa aineistoja kouluille ja kasvattajille – edistää monipuolisesti lapsen oikeuksien toteutumista.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminnan ydinalueet ovat

- lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja elinolojen edistäminen
- lasten kuulemisen ja osallisuuden edistäminen
- lapsuuden kunnioittaminen ja suojeleminen ja vanhemmuuden arvostaminen ja tukeminen.

Vuosittain

- Lasten ja nuorten puhelin ja netti vastaa noin 32 000 puhelua ja nettikirjeeseen.
- Vanhempainpuhelin ja Vanhempainnetin kirjepalvelu vastaa noin 900 yhteydenottoon.
- Yläkouluissa toimii noin 14 000 MLL:n tukioppilasta, internetissä nuoria tukee noin 20 verkkotukaria eli verkk@ria
- Lähes 1 200 MLL:n kouluttamaa lasten hoitajaa työskentelee noin 6 000 perheessä.
- Noin 600 MLL:n kouluttamaa tukihenkilöä tekee työtä perheiden ja nuorten parissa.
- MLL ylläpitää noin 550 perhekahvilaa, joissa kokoontutaan noin 16 000 kertaa.
- MLL:ssa toimii noin 350 vertais- ja muuta aikuisten ryhmää.
- MLL:n harrastuskerhoissa käydään yli 260 000 kertaa.
- MLL järjestää Hyvä alku koulutielle -kampanjan, joka tavoittaa yli 55 000 ekaluokkalaisten vanhemmat.

MLL tarjoaa kaikenikäisille mahdollisuuden osallistua työhön lasten hyväksi. MLL:n toiminnan perusta on paikallinen vapaaehtoistoiminta.

www.mll.fi

Sisällys

Lukijalle | s. 4

Miksi ja miten lasta pitää suojata? | s. 5

Keskustele etukäteen | s. 5

Kysy lapselta suoraan | s. 6

Kun lapsi kertoo | s. 6

Jos näet lasten katsovan pornografiaa | s. 7

Lukijalle

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten puhelimesta ja netissä seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset ovat yleisin lasten itsensä esiin ottama keskusteluaihe. Monessa yhteydenotossa näkyy pornosta saadut vaikutteet tai pornon aiheuttama hämmennys. Usein pornon katselusta kerrotaan Lasten ja nuorten puhelimen ja netin päivystäjälle hyvin avoimesti. Mobiililaitteiden yleistyttyä yhä nuoremmat lapset näkevät heille kehityksellisesti sopimatonta aineistoa. He voivat katsella sitä uteliaisuuttaan tai nähdä sitä vahingossa.

Kun lapsi on kohdannut itselleen sopimatonta mediasisältöä, hän tarvitsee aikuisia, jotka suhtautuvat häneen lämpimästi ja osaavasti. Se on lapsen oikeus. Aikuisen tehtävänä on antaa lapselle riittävästi asiallista tietoa, joka suojelee lasta ja turvaa kasvurauhan.

Aikuiset saattavat kokea aiheesta keskustelemisen lapsen kanssa hämmäntävänä ja vaikeana. Mitä nuoremmasta lapsesta on kyse, sitä vaikeammalta puhuminen saattaa tuntua. Aina aiheen käsittelyyn ei edes löydy sanoja. Aiheesta puhumista helpottaa kuitenkin se, että seksuaalisuudesta kuuluu puhua lapsille aina yleisellä tasolla eikä koskaan jaeta heille omia henkilökohtaisia kokemuksia tai kerrota heille omista seksuaalisista mieltymyksistä.

Tässä vihkosessa on alakouluikäisten lasten kanssa työskenteleville aikuisille sekä lasten vanhemmille välineitä lapsen suojaamiseen sekä siihen, miten hänen kanssaan keskustellaan, jos lapsi on nähnyt hämmäntäviä asioita netissä. Vaikka keskustelu on ensisijaisen tärkeää, aiheen käsittely vaatii aikuiselta aina myös herkkyyttä. Aikuisen pitää ottaa mahdollisimman hyvin huomioon lapsen yksilöllisyys ja kokemukset.

Pornografiaa nähdään netissä

Älypuhelimilla ja muilla mobiililaitteilla lapset pääsevät helposti nettiin missä tahansa ja ilman aikuisen valvontaa. Lapset saattavat katsoa heille sopimattomia nettisisältöjä esimerkiksi välitunnilla tai koulun jälkeen, yksin tai kavereiden kanssa.

Suuri osa lapsista näkeekin jossain vaiheessa pornografiaa tai eroottisia kuvia netissä vahingossa tai tarkoituksella. Lapsi voi päätyä pornografisille sivuille tahtomattaan esimerkiksi silloin, kun hän avaa turvalliseksi ajatellun linkin. Lapset saattavat myös lähettää pilailumielessä toisilleen linkkejä, joista avautuu pornografinen kuva tai video. Myös mainokset ja hakukoneiden tulokset voivat johtaa sivuille, jotka eivät sovi lapsille.

Lapsi saattaa myös etsiä netistä seksisisältöjä, erityisesti murrosiässä, jolloin

kehon muutokset aktivoivat pohtimaan omaa seksuaalisuuttaan. On normaalia, että tämänikäinen lapsi etsii seksuaalisuuteen liittyvistä asioista tietoa omien ajatustensa ja kehityksensä tueksi ja kaipa aiheeseen liittyvää keskustelua. Lasta ei siis saa rangaista kiinnostuksesta seksuaalisuuteen.

Pornografia ei ole kuitenkaan lapsille soveltuvaa seksuaalivalistusta. Lisäksi se antaa nuorelle hyvin yhdyntä- ja suorituskeskeisen käsityksen seksistä ja jättää tunteet ja hellyyden pois. Netin käytön kieltäminen on kuitenkin huono tapa ratkaista asia. Parasta on, jos lapsella on turvallinen aikuinen, jonka kanssa voi keskustella seksuaalisuuteen liittyvistä asioista.

Miksi ja miten lasta pitää suojata?

Pornografisten kuvaohjelmien ikäraja on 16 tai 18 vuotta. Ikärajaan vaikuttaa se, kuinka yksityiskohtaisesti ja selkeästi sukupuoliakti kuvataan. Ikärajat ovat sitovia ja niiden tarkoitus on suojata lasta ohjelman mahdollisilta haitallisilta vaikutuksilta.

Pornografinen video vaikuttaa lapsen mieleen voimakkaammin kuin kuvat. Audiovisuaaliset mielikuvat ovat erityisen voimakkaita ja voivat säilyä muistissa pitkään. Alakouluikäisen silmin pornografia saattaa näyttää pelottavalta tai jopa väkivaltaiselta.

Pornografian näkeminen saattaa herättää lapsessa voimakkaita ja ristiriitaisia tunteita – uteliaisuutta, kiihottuneisuutta, pelkoa, hämmennystä ja häpeää. Lapset kokevat monesti syyllisyyttä näkemästään ja omista tunteistaan riippumatta siitä, ovatko he nähneet pornoa vahingossa vai tarkoituksella. Pornografisten kuvien tai videoiden näkeminen voi alkaa vaivata lasta myös vasta myöhemmin. Niiden aiheuttama ahdistus voi ilmetä esimerkiksi keskittymisvaikeuksina tai uni-häiriöinä.

Jokainen lapsi on kuitenkin omanlaisensa. On hyvin yksilöllistä, miten mediasisällöt vaikuttavat lapseen.

Mitä enemmän nettiä käyttää, sitä todennäköisempää on kohdata siellä myös ikäviä asioita. Kaikkia riskejä ei voi sulkea pois, mutta yllättäviä tilanteita varten lapselle voi antaa valmiuksia toimia järkevästi ja suojata itseään.

Tietokoneelle ja mobiililaitteille voi asentaa esto- tai suodatinohjelman. Esto-ohjelmat estävät pääsyn lapsille sopimattomille nettisivuille. Hakukoneiden suodattimet taas suodattavat lapsille haitalliset sivustot pois hakutuloksista. Esto- ja suodatinohjelmat auttavat lasta pysymään turvallisilla nettisivuilla silloinkin, kun lapsi käyttää tietokonetta itseksensä.

Ohjelmat eivät kuitenkaan toimi täysin aukottomasti, joten lapsen netinkäyttöä pitää seurata ja siitä kannattaa keskustella säännöllisesti muiden kuulumisten lomassa. Taitava netinkäyttäjä osaa helposti kytkeä suodattimen pois päältä ja kiertää estot.

Tuvalaisia nettisivustoja

www.nuortennetti.fi

www.vaestoliitto.fi/nuoret

www.munkroppa.fi

Alakouluikäinen lapsi tarvitsee tukea, jotta hän oppii arvioimaan nettisivujen sisältöä. Aikuisen opastuksella lapsi oppii liikkumaan nettisivuilla turvallisesti mutta myös selviytymään yllättävistä tilanteista.

Älä suutu tai syyllistä lasta, vaikka lapsi olisi mielestäsi toiminut väärin netissä. Kun lapsi voi luottaa siihen, että vanhempi tukee häntä turvallisessa netinkäytössä, hän saattaa rohkaistua kertomaan myös ikävistä kokemuksistaan. Valmistaudu ennalta tällaisiin tilanteisiin, jotta uskallat puhua lapsen kanssa tapahtuneesta. Hillitse omat mahdolliset tunnereaktiosi, kiitä ja kehu lasta, että hän tuli kertomaan asiasta. Mieti lapsen kanssa yhdessä, miten hän voi välttää joutumasta vastaavaan tilanteeseen uudestaan.

Keskustele etukäteen

Jos lapsi kohtaa ikätasolleen sopimatonta materiaalia netissä, on hyvä, että aiheesta on puhuttu lapsen kanssa etukäteen. Tällöin lapsi on valmistautunut näihin tilanteisiin ja tietää mitä pitää tehdä, kun hän näkee hämmäntäviä kuvia tai videoita.

► **Kerro lapselle:** *Netissä on kuvia ja videoita, joita ei ole tarkoitettu lapsille. Sellaisia voivat olla esimerkiksi kuvat tai videot, joissa ihmiset toimivat alasti yksin tai toisten kanssa. Niiden näkemisestä voi tulla hämmäntynyt, ahdistunut ja ikävä olo pitkäksikin aikaa, vaikka ne olisivatkin lavastettuja ja näyteltyjä.*

► **Ohjeista lasta:** *Jos näet netissä mitä tahaan hämmäntävää, ikävää tai pelottavaa, esimerkiksi kuvia tai videoita, joissa satutaan toisia tai ollaan alasti yksin tai toisten kanssa, tee näin: Sulje nettiselain tai läppärin kansi ja kerro asiasta aikuiselle. Jutellaan asiasta yhdessä ja mietitään, mitä asialle kannattaa tehdä.*

Jos lapsi kysyy, miksi tällaisia kuvia on otettu tai miksi niitä on netissä, voi vastata esimerkiksi näin: Jotkut tekevät tällaisia kuvia, koska saavat niistä rahaa.

► **Kerro lapselle:** *He ehkä ajattelevat, että kaikki muutkin haluavat nähdä niitä, tai ehkä he eivät ole ajatelleet, että niihin saattavat törmentä myös sellaiset ihmiset, jotka eivät niitä halua nähdä.*

Lapset saattavat myös katsoa kokeilumielessä pornografiaa yhdessä, esimerkiksi kännyköillä koulupäivän jälkeen. Myös tällaiseen tilanteeseen lasta voi valmistaa etukäteen kertomalla, miten pitää toimia.

► **Ohjeista lasta:** *Jotkut lapset saattavat näyttää kavereilleen kuvia, joissa on esimerkiksi alastomina toistensa kanssa toimivia ihmisiä. Ehkä he yrittävät saada sillä tavoin suosiota. Voit katsella muualle ja sanoa, ettei välitä katsoa sellaista. Sellaisia kuvia ja videoita ei ole tarkoitettu lapsille ja ne saattavat jäädä ikävästi mieleen pitkäksi aikaa. Kerro asiasta jälkeenpäin aina jollekin aikuiselle.*

Kysy lapselta suoraan

Läheskään aina lapset eivät jaa kokemuksiaan vanhemmilleen. Lapsi saattaa tuntea syyllisyyttä tai häpeää. Hän voi pelätä mahdollista rangaistusta tai haluaa olla huolestuttamatta vanhempiaan. Joskus lapselta puuttuvat sanat kertoa kohtaamastaan asiasta.

Jos lapsi on ärtynyt tai itkuinen, käyttäytyä levottomasti tai ahdistuneesti, haluaa vetäytyä

yksin huoneeseensa tai vaihtoehtoisesti pyrkii olemaan koko ajan aikuisen lähellä, eikä mikään muu lapsen elämässä anna aihetta tämänkaltaiselle käyttäytymiselle, on mahdollista, että hän on nähnyt netissä jotain ahdistavaa. Kysy silloin häneltä asiasta suoraan.

Vaikka lapsen paha olo johtuisikin sillä kertaa jostain muusta, hän saa näin tietää, että sinuun voi turvautua, jos hän myöhemmin näkee netissä jotakin epämiellyttävää.

► Kysele lapselta ja kerro lapselle:

Moni lapsi näkee netissä alastomuutta sisältäviä kuvia tai videoita jo lapsena, vaikka ne ovat tarkoitettu aikuisille. Onko sinulle tapahtunut näin?

Joskus kaverit näyttävät niitä toisilleen. Sivuilte voi joutua myös erilaisten linkkien kautta tai kun etsii netistä jotain aivan muuta. Näin ei pitäisi tietenkään olla. Onko näin tapahtunut teidän koulussanne?

Kuvat ja videot, joissa alastomat ihmiset toimivat toistensa kanssa, saattavat jäädä ahdistamaan mieltä pitkäksi aikaa, sillä niitä ei ole tarkoitettu lapsille.

Jos olet sattunut näkemään tällaisia kuvia tai sivuja, niin olisi hyvä, että kertoisit asiasta minulle. Voit vaikka sanoa, että ”nyt näin netissä sitä, mistä silloin oli puhetta”.

On tärkeää, että tiedän, jos sinua mietityttää jokin asia. Silloin voimme jutella asiasta yhdessä niin, että olosi helpottuu.

Kun lapsi kertoo

Jos lapsi kertoo sinulle nähneensä hämmäntäviä kuvia, kehu lasta siitä, että hän tuli rohkeasti kertomaan siitä. Kertomalla asiasta hän on toiminut esimerkillisesti ja juuri niin kuin kuuluukin. Yritä pysyä lapsen seurassa rauhallisena ja puhua hänelle lämpimään sävyyn. Tällöin välität lapselle tunteen, että sinuun voi turvautua kaikissa asioissa ja että sinä tiedät, miten toimitaan.

Jos sinulla on tarve purkaa omaa turhautumistasi tai ärtymystäsi, tee se toisen aikuisen kanssa.

Oikea hetki keskustelulle

Hyvä hetki keskustella vaikeasta asiasta lapsen kanssa on usein sellainen, jolloin puuhataan samalla jotain muuta: leivotaan, huolletaan pyörää, istutaan autossa tai laitetaan pyykkiä kuivumaan. Silloin lapsen ei tarvitse olla katsekontaktissa sinuun ja puheenaiheen voi välillä vaihtaa toiseen, kuten siihen, mitä olette parhaillaan tekemässä.

Etenkin pienellä alakouluikäisellä lapsella on harvoin riittävää sanavarastoa asian käsittelyyn. Hänen kehitysvaiheeseensa ei vielä kuulu seksin ymmärtäminen. Näin ollen lapsi tarvitsee aikuisen apua tunteidensa käsittelemiseen.

Pornografiaa nähnyt lapsi tarvitseekin aikuiselta ennen kaikkea lämpöä, kaikkien tunteiden vastaanottamista sekä niiden sanoittamista ja hyväksymistä. Lapsi tarvitsee myös hänen ikätasolleen sopivaa tietoa, joka auttaa häntä suojelemaan itseään jatkossa.

► **Jos lapsi on nähnyt pornografiaa netissä, kysy:**

- Minkälainen olo sinulle tuli sivujen näkemisen jälkeen?
- Mikä sinulla jäi siitä eniten mieleen?
- Jäikö sinulle mieleen joku asia, jota haluaisit kysyä minulta?
- Tuleeko jokin näkemäsi asia mieleesi yhtäkkiä, esimerkiksi koulupäivän aikana?

► **Jos lapsi haluaa keskustella lisää, kerro:**

- Kuvat ja videot, joissa aikuiset toimivat toistensa kanssa alasti, saattavat kuvata seksiä.
- Seksissä tärkeää on hellyys, hyväilyt, nautinto ja toisen kunnioittaminen.
- Seksiin ei saa kuulua minkäänlaista pakottamista, vaan ainoastaan sellaisia asioita, jotka tuntuvat molemmista hyvältä.

- Netissä nähdyssä seksissä on usein paljon sellaista, mitä moni aikuinen ei koskaan halua tehdä eikä siitä sen vuoksi kannata ottaa mallia.
- Netissä nähdystä seksistä voi lisäksi saada sellaisen käsityksen, että seksi on pelkkää tekniikkaa, asentoja ja suorittamista. Näin ei siis tietenkään ole. Kahden ihmisen välisen seksin olisi hyvä olla toisistaan välittävien ihmisten yhteinen, intiimi hetki.

Jos näet lasten katsovan pornografiaa

Aikuisen täytyy aina puuttua lasten pornografian katseluun, jos sellaista havaitsee. Koska moni pornografinen materiaali on kiellettyä alle 18-vuotiailta ja sen näyttäminen lapsille täyttää lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkit, jokaisen aikuisen on huolehdittava siitä, ettei hänen läsnä ollessaan kukaan lapsi altistuisi pornolle tai muulle netin haitalliselle sisällölle.

On kuitenkin muistettava, että seksuaalisuudesta kiinnostuminen on luonnollista. Jokainen lapsi tarvitsee turvallisen aikuisen, jolta voi kysyä seksuaalisuuteen liittyvistä asioista.

Kun kiellät lapsia katsomasta pornografiaa, tarjoudu vastaamaan seksuaalisuuteen liittyviin kysymyksiin tai vaihtoehtoisesti lainaa kirjastosta tai osta lapselle omaksi murrosikää ja seksuaalisuutta käsittelevä kirja.

Jos katsot pornografiaa itse

Jos itse katsot pornografista materiaalia, huolehdi aina siitä, ettei sivuja pääse näkemään kukaan alle 18-vuotias. Pornografisen materiaalin näyttäminen lapselle on lapsen seksuaalista kaltoinkohtelua.

Monet lapset ja nuoret ovat mestareita tietokoneen käytössä ja löytävät helposti sivut, joilla vanhemmat ovat vierailleet. Omien vanhempien vierailu deitti- tai pornosivuilla voi olla lapselle hyvin ahdistava. Omien vanhempien seksuaalisuus on lapsel-

le vieras ja käsittämätön asia, jonka kanssa heidän ei tulisikaan olla kosketuksissa.

Vaikka lapsi ei kertoisikaan löytäneensä sivuhistoriasta epäilyttäviä sivuja, se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö niin olisi voinut käydä. Parasta on siis varmistaa kaikin tavoin, että lapsi ei löydä kotikoneilta linkkejä seksuaalista materiaalia sisältäviin sivuihin.

Jos katsot pornoa, huolehdi, että kotona ei ole lapsia. Pidä huolta, että poistat jälkikäteen sivuhistorian.

Monet alakouluikäiset lapset näkevät netissä pornografista materiaalia. Se hämmentää, jopa pelottaa lasta.

Lapsi tarvitsee aikuisen, joka käsittelee asiaa hänen kanssaan.

Tässä vihkosessa on alakouluikäisten lasten kanssa työskenteleville ja lasten vanhemmille välineitä siihen, miten lasta voi suojata ja miten hänen kanssaan keskustella.